

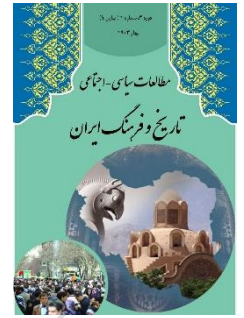
Article history:

Received 24 January 2025

Revised 14 February 2025

Accepted 02 March 2025

Published online 07 October 2025

Social Mobility and Its Impact on Development and Lifestyle

Zabihollah. Nademi¹, Reza. Shirzadi^{1*}

¹ Department of Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

* Corresponding author email address: Shirzade2020@yahoo.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Nademi, Z., & Shirzadi, R. (IN PRESS). Social Mobility and Its Impact on Development and Lifestyle. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

This article examines social mobility and its impact on development and lifestyle in Iran. Social mobility refers to the actions and interactions of individuals within the social structure and system. Development and progress represent a fundamental transformation and a multidimensional process in societies, serving as the basis for movement and social action among individuals and groups in various spheres of life. Lifestyle and life patterns emerge from the preferences, behaviors, and orientations of individuals, groups, or societal culture. Accordingly, the researcher aims to answer the following question: Is social mobility, along with lifestyle choices and social actions of individuals and groups, influenced by developmental programs? This study is conducted based on Talcott Parsons' theory of social action. The research findings indicate that the components of social mobility and development influence social behavior and individuals' choice of lifestyle patterns in developing societies. Interpersonal and group interactions and their choices provide the context and foundation for improving and enhancing economic, social, and cultural well-being. Furthermore, they demand the development of a lifestyle aligned with desirable and modern patterns from the structure of the socio-political system.

Keywords: *progress, social mobility, modernization, development, social action, lifestyle and life patterns*

EXTENDED ABSTRACT

Social mobility, as a dynamic and transformative phenomenon, plays a crucial role in shaping development and lifestyle in modern societies. The study of social mobility explores the movement of individuals and groups within the stratification system, influencing their access to economic, social, and cultural resources. This article examines the extent to which social mobility is linked to broader developmental processes and lifestyle modifications in Iran, drawing upon Talcott Parsons' theory of social action. Social mobility is not merely an economic phenomenon; rather, it encapsulates shifts in social behaviors, values, and norms that define a community's way of life. The development process, in turn, is a multidimensional transformation affecting various aspects of society, including its economic foundations, political structures, cultural orientations, and lifestyle choices. The research question guiding this study revolves around whether social mobility and lifestyle choices of individuals and groups are significantly influenced by state-led development initiatives. The theoretical framework rests upon Parsons' conceptualization of action systems, emphasizing the role of social structures in shaping human agency. The study posits that increasing mobility in a society fosters innovation, creates economic opportunities, and alters consumption patterns, subsequently transforming social norms and behavioral expectations (Giddens, 2016). The findings indicate that mobility and development are deeply intertwined, creating a bidirectional relationship wherein upward mobility is both a driver and a consequence of economic and social progress. It is evident that as societies experience higher levels of development, patterns of mobility shift in ways that redefine access to education, employment, and political participation (Azkia & Rudbarki, 2010). Moreover, as individuals and groups ascend social hierarchies, they undergo lifestyle changes that reflect their evolving aspirations and align with emerging social norms and cultural expectations. Consequently, social mobility emerges as a fundamental mechanism for fostering both economic and human development, providing individuals with the agency to alter their socioeconomic status while contributing to the overall modernization of society (Azizi Mehr & Piri, 1999).

The relationship between development and social mobility is complex, as it is mediated by political institutions, economic policies, and cultural frameworks. Development initiatives that emphasize industrialization, urbanization, and technological advancement create new social and economic opportunities, thereby facilitating increased mobility (Khajeh Nouri et al., 2009). However, the extent to which mobility is realized within a given society is determined by the availability of institutional mechanisms that enable access to education, equitable labor markets, and inclusive political structures (Shirzadi, 2014). Societies that invest in human capital, expand educational access, and implement policies promoting social inclusion tend to experience greater levels of mobility, leading to economic diversification and the expansion of middle-class lifestyles. Lifestyle, in this context, is not a static construct; rather, it is shaped by dynamic interactions between individuals, social structures, and the broader economic environment (Tousi, 1990). The way individuals express their identity through consumption patterns, leisure activities, and cultural affiliations reflects their mobility trajectory and the economic transformations within their society (Zahedi Asl, 2009). This study highlights that in rapidly developing societies, lifestyle shifts are observable in areas such as housing preferences, dietary habits, consumer behaviors, and even social relationships. These lifestyle changes, while reflective of socioeconomic progress, also create new social divisions, as individuals differentiate themselves from others based on consumption choices and status symbols (Giddens, 2016). Thus, development processes

that generate economic mobility simultaneously produce new social categories, reinforcing distinctions based on class, occupation, and cultural capital.

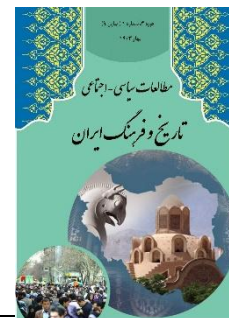
A significant aspect of social mobility is its impact on intergenerational progress, whereby children from lower socioeconomic backgrounds gain access to educational and employment opportunities that were previously out of reach. The expansion of education systems, driven by developmental policies, has played a crucial role in breaking intergenerational cycles of poverty and creating pathways for upward mobility (Todaro, 1988). However, while educational attainment serves as a primary driver of social mobility, its impact is contingent upon the structure of labor markets and the extent to which societies reward meritocratic advancement (Seyfollahi, 2002). In cases where employment opportunities remain constrained by entrenched social hierarchies, mobility stagnates, reinforcing patterns of inequality and limiting the transformative potential of development initiatives. The findings of this study suggest that while economic growth fosters new employment opportunities, the distribution of these opportunities remains uneven across different segments of society (Shirzadi, 2014). Furthermore, cultural and institutional barriers, such as gender biases, regional disparities, and rigid occupational structures, impede the full realization of mobility, preventing individuals from capitalizing on developmental gains. As a result, social mobility does not always translate into a more equitable society, and disparities in mobility persist even in economically advancing nations (Tabatabai, 1991). Understanding these structural limitations is critical for designing policies that not only promote economic expansion but also ensure that developmental benefits are equitably distributed among diverse social groups.

In addition to its economic and educational dimensions, social mobility profoundly affects cultural orientations and social behaviors. As individuals and groups move upward within the social hierarchy, they adopt new cultural practices, communication styles, and lifestyle choices that signal their changed status (Giddens, 2016). This phenomenon is particularly evident in societies undergoing modernization, where traditional norms and values are often replaced by new cultural paradigms shaped by globalization, media influences, and transnational exchanges (Tousi, 1990). The expansion of digital platforms, for example, has accelerated cultural shifts by exposing individuals to global lifestyles, consumer trends, and ideological perspectives that redefine their aspirations and social interactions (Seyfollahi, 2002). Consequently, social mobility fosters cultural hybridity, blending traditional values with modern influences in ways that create new forms of social identity and cultural expression (Zahedi Asl, 2009). However, while mobility contributes to cultural diversification, it also generates tensions between different social groups, as established elites seek to preserve their status and resist the incorporation of newcomers into higher social echelons (Giddens, 2016). These dynamics underscore the dual nature of mobility: while it empowers individuals to transcend socioeconomic barriers, it also reinforces new hierarchies and distinctions that shape social interactions and cultural perceptions.

The theoretical implications of this study underscore the relevance of Parsons' theory of social action in explaining the interplay between social mobility, development, and lifestyle transformations. According to Parsons, human actions are shaped by a combination of structural constraints and individual agency, meaning that mobility is both a reflection of systemic opportunities and a product of individual initiative (Giddens, 2016). This study supports the argument that development-oriented policies create structural conditions conducive to mobility, but individuals must actively engage with these opportunities to achieve social advancement (Todaro, 1988). The data also highlight the importance of institutional

mechanisms in regulating mobility trajectories, suggesting that societies with well-established educational and employment infrastructures experience higher rates of mobility compared to those with rigid class structures and limited access to opportunities (Shirzadi, 2014). Additionally, the findings emphasize that lifestyle shifts associated with mobility are not merely byproducts of economic advancement but are actively negotiated through social interactions and cultural adaptations (Tousi, 1990). This perspective aligns with contemporary sociological theories that view lifestyle as a fluid and evolving construct shaped by historical, economic, and political contexts (Giddens, 2016).

In conclusion, social mobility plays a pivotal role in shaping the developmental trajectory of societies by fostering economic progress, altering lifestyle choices, and redefining social interactions. However, the extent to which mobility translates into equitable and sustainable development depends on the structure of opportunities, the inclusivity of economic policies, and the adaptability of social institutions. While upward mobility generates new aspirations and facilitates socioeconomic integration, it also introduces new social divisions and cultural transformations that redefine collective identities. The findings of this study suggest that the relationship between mobility and development is neither linear nor uniform; rather, it is mediated by institutional arrangements, cultural dynamics, and policy interventions. Understanding these complexities is essential for designing development strategies that not only promote mobility but also ensure that its benefits are distributed across all segments of society. As nations continue to grapple with the challenges of globalization, urbanization, and technological change, the role of social mobility in shaping the future of development and lifestyle will remain a critical area of sociological inquiry.

تحرك اجتماعى و تأثير آن بر توسعه و سبك زندگى

ذبيح اله نادى¹، رضا شيرزادى^{1*}

۱. گروه علوم سياسى، واحد كرج، دانشگاه آزاد اسلامى، كرج، ايران

*ايميل نويسنده مسئول: Shirzade2020@yahoo.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشى اصلى

نحوه استناد به اين مقاله:

نادى، ذبيح اله، و شيرزادى، رضا. (در دست چاپ). تحرك اجتماعى و تأثير آن بر توسعه و سبك زندگى. *مطالعات سياسى-اجتماعى تاريخ و فرهنگ ايران*.

موضوع اين مقاله بررسى تحرك اجتماعى و تأثير آن بر توسعه و سبك زندگى در ايران است. تحرك اجتماعى ناظر به كنش و تعاملات افراد در ساختار و نظام اجتماعى است. توسعه و ترقى، تحولى زيربنائى و جريانى چندبعدى در جوامع است كه مبنائى حركت و كنش اجتماعى افراد و گروهها در عرصههاى مختلف زندگى مىشود، سبك و الگوى زندگى از علايق، رفتارها و جهتگيرىهاى يك فرد، گروه، يا فرهنگ جامعه سرچشمه مىگيرد، به اين منظور، هدف محقق پاسخ به اين پرسش است: آيا تحرك اجتماعى و انتخاب سبك زندگى و كنش اجتماعى افراد و گروهها تحت تأثير برنامههاى توسعهگرايانه است؟ در اين نوشتار بر اساس رويکرد و نظريه كنش اجتماعى «تالكوت پارسنز» به آن پرداخته مىشود. يافتههاى پژوهش نشان مىدهند كه مؤلفههاى تحرك اجتماعى و توسعه بر رفتار اجتماعى و انتخاب الگوى زندگى افراد جامعه درحال توسعه تأثيرگذار است به شكلى كه تعاملات بين فردى، گروهى و انتخابهاى آنها زمينه و بستر را براى بهبود و ارتقاء سطح رفاه اقتصادى، اجتماعى و فرهنگى بيشتر فراهم نموده و توسعه سبك زندگى مطابق با سليقه و الگوهاى مطلوب و مدرن را از ساختار نظام سياسى اجتماعى درخواست مىكنند.

كليدواژگان: پيشرفت، تحرك اجتماعى، نوسازى، توسعه، كنش اجتماعى، سبك و الگوى زندگى

© ۱۴۰۳ تمامى حقوق انتشار اين مقاله متعلق به نويسنده است. انتشار اين مقاله به صورت دسترسى آزاد مطابق با گواهى (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

انسان‌ها به شدت از محيط زندگى خود تأثير مى‌پذيرند، به شكلى كه سبك و شيوه زندگى اوضاع و شرايط يك محيط و يا يك جامعه مى‌تواند در تبديل شدن ما به يك انسان بد و يا يك انسان خوب مؤثر باشد. رشد و توسعه فردى، اجتماعى بزرگ‌ترين هدف زندگى انسان امروزي است، سلسله مراتب نيازهاى انسان هم به همين موضوع اشاره دارد، نيازهايى كه اگر در هر مرحله از زندگى آدمى، پاسخ مناسب را دريافت كنند انسان را به سوي كمال و پيشرفت هدايت مى‌كند. توسعه، فرآيندى است كه به ما كمك مى‌كند تا به بهترين نسخه يا مدل و الگو دلخواه، مورد نظرمان تبديل شويم. در واقع انسان از تمام آنچه در خلقت وجود دارد مانند طبيعت، ساير موجودات، هنر و صنعت به‌ويژه از اطرافيان خود و تعاملاتى كه با آنها دارد چيزهايى مى‌آموزد كه باعث توسعه جسم و روان او مى‌شود. آموختن مهارت‌هاى جديد و تلاش در جهت ارتقاء سطح و كيفيت زندگى به‌عنوان يكي از شاخصه‌هاى توسعه در اغلب كشورهاى در حال ترقي ملاك ارزيبايى قرار گرفته؛ و تأثير مثبت و معنى‌دارى بر رشد اقتصادى، اجتماعى، فرهنگى اين كشورها دارد. توسعه و ترقي همواره از مهم‌ترين مسائل مورد نظر انديشمندان و جامعه‌شناسان بوده است. برخى صاحب نظران توسعه را تغييرات كيفى در نيازهاى اقتصادى، شيوه توليد و سازمان اجتماعى مى‌دانند در حالى كه برخى ديگر آن را نوعى به كمال رسيدن فكرى، اجتماعى و فرهنگى جامعه ارزشيابى مى‌كنند. در برنامه‌هاى توسعه‌اى پيشرفت و ترقي به جهت تأثيرگذاري شرايط داخلى و بومى هر كشور و براساس فراگير بودن روش‌ها و الگوها داراى اهميت بوده به صورتى كه روش‌هاى توسعه براى همه كشورها داراى يك الگوى واحد و يكسان نيست. شرايط گوناگونى مثل شرايط تاريخى، جغرافيايى، سياسى، انسانى و در نهايت زمانى و مكاني شاخص‌هاى پيشرفت را تعيين مى‌كند در نتيجه الگو و مدل دست يافتن و سرعت پيشرفت نيز از اين شرايط متأثر خواهد بود. ايجاد تحول در مدل‌هاى سنتى و تلاش و كوشش براى دستيابى به مدل و الگوهاى صنعتى گام نخستين توسعه است. به همين سبب بعضى از متفكران توسعه را نوعى تغيير تمدنى (مدنيت) مى‌دانند؛ اسلوب و مسير تحول جوامع از زمان شكل‌گيرى آنها نشان مى‌دهد كه جوامع پيوسته در حال تغيير هستند و بر اساس همين تغييرات است كه پويايى جامعه حاصل مى‌شود. از آنجا كه ساختار اجتماعى كشورهاى پيشرفته با ساختار كشور در حال توسعه يا پيرامونى ارتباط مستقيمى پيدا مى‌كنند، برنامه‌ريزي‌هاى توسعه‌اى تحت تأثير الگوها و مدل‌هاى كشور صنعتى و پيشرفته قرار مى‌گيرند. اين تغييرات متأثر از مباني معرفتى و شناختى تاريخى خاص هر جامعه است. سبك و الگوى زندگى در واقع همان الگوهاى كنش رفتارى‌اند، كه اقشار جامعه بر مبناى آنها از هم تميز و تشخيص داده ميشوند. كنش‌ها الگوها و مدل‌هايى هستند، كه به عادت‌هاى زندگى امروزي تغيير حالت داده و در اشكال مختلف اعم از نوع لباس پوشيدن، غذا خوردن، نحوه صحبت كردن در مكان‌هاى عمومى براى ديگران، آشكار مى‌شوند. اين كنش و واكنش‌ها نشان‌دهنده پايداه و منزلت، فرد و گروه در جامعه است. اين نوشته قصد دارد، به اين پرسش پاسخ دهد كه تأثير مؤلفه‌هاى تحرك اجتماعى، از جمله (پيشرفت، ساختار اجتماعى، نوسازى، و كنش اجتماعى و...) بر توسعه و نحوه كنش‌هاى اجتماعى و انتخاب سبك و الگوى زندگى در جامعه ايران چگونه است كه چارچوب نظرى اين مقاله با استفاده از نظريه كنش اجتماعى «تالكوت پارسنز» را تشكيل مى‌دهد. با بررسى‌هاى انجام‌شده، مطالعه و مرور پيشينه تحقيقات صورت گرفته از مراجع و پايداه‌هاى علمى كشور موضوع سبك زندگى محور اكثر تحقيقات پژوهشگران بوده و بيشتر از جنبه‌هاى، اقتصادى و سياسى مورد تجزيه و تحليل قرار گرفته و كمتر به مسئله مدل و سبك زندگى و همچنين رابطه آن با توسعه پرداخته شده است؛ كه ضرورت، اهميت و مطالعه بيشتر را در اين موضوع نمايان مى‌سازد براى نمونه مى‌توان به برخى از آنها به اختصار اشاره نمود:

- تغييرات ملى و سبك زندگى - مقاله - مجله رفاه اجتماعى (Azkia & Rudbarki, 2010).

- فرهنگ و سبك زندگى طبقه بالاى جامعه - مطالعه موردى، مجله جامعه‌شناسى ايران (Azizi Mehr & Piri, 1999).

- سبک زندگی و هویت ملی- مطالعه موردی، دانش آموزان دبیرستان‌های شیراز- مجله مطالعات ملی ایران (Khajeh Nouri et al., 2009).

پرسش اصلی: آیا انتخاب سبک و الگوی زندگی متأثر از تحرک اجتماعی و برنامه‌های توسعه است؟

یا به عبارت دیگر آیا این الگوها یک روش زندگی وارداتی در راستای توسعه است؟ که شامل پوشاک، زبان، استفاده از رسانه رفتارهای خانوادگی و فعالیت‌های اجتماعی، عادت‌های غذایی و نظیر اینها می‌شوند، لذا اگر به جای سؤال تحقیق بخواهیم فرضی‌هایی را بیان کنیم، مفروضه پژوهش را می‌توان چنین مطرح نمود که به نظر می‌رسد تأثیر مؤلفه‌های توسعه همچون (نوسازی، پیشرفت، تجدد، استفاده از آخرین دستاوردهای بشری، تحرک اجتماعی و...) در زندگی انسان‌ها باعث رشد ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی جامعه شده و تغییرات زیربنایی در نوع و شکل ساختار اجتماعی (سبک و الگوی زندگی) را به وجود می‌آورد.

روش پژوهش

تحقیق از نوع توصیفی، تحلیلی است، واحد تحلیل کنش اجتماعی افراد بر مبنای نظریه کنش اجتماعی تالکوت «پارسنز» است که ابزار و داده‌های موردنیاز به صورت مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای گردآوری شده است. جامعه آماری مورد مطالعه کشور ایران اسلامی است.

مفاهیم پژوهش

مفاهیم این پژوهش عبارت است از تحرک اجتماعی، پیشرفت، نوسازی، کنش اجتماعی، سبک و الگوی زندگی، برنامه‌ریزی، توسعه و بررسی، اصول و عناصر این مفاهیم از نگاه‌های مختلف و نقش تحرک اجتماعی در سازوکار توسعه بر انتخاب سبک و الگوی زندگی در کشور است.

تعریف مفاهیم کلیدی

تحرک اجتماعی: تحرک اجتماعی به معنی حرکت افراد از یک منزلت اجتماعی به منزلت دیگر می‌باشد. امکان دارد انسان‌ها به منزلت پایین یا و یا در بالا تحرک یک سطح منزلتی از یک شغل به شغل دیگر انتقال پیدا کنند. تحرک اجتماعی شامل پارامترهایی همچون نوسازی، مشارکت در تعاملات بین فردی و گروهی است که با به دست آوردن پایگاه اجتماعی باعث تغییرات اجتماعی شده و تأثیر بسیار مهمی بر توسعه سیاسی و اقتصادی کشور داشته به سازماندهی ساختارهای اقتصادی و سیاسی کشور کمک نموده. و با اصلاح قوانین و مقررات و تغییر در سیستم و ساختارهای اجتماعی و سیاسی مردم را به مشارکت فعال در تصمیم‌گیری‌ها دعوت کرده و زمینه ارتقاء افراد را در بخش‌های مختلف فراهم می‌کند. به عنوان مثال: پسر یک راننده تاکسی در رشته‌ی پزشکی مدرک دانشگاهی خود را تحویل گرفته است و به یک پزشک موفقی تبدیل شده است در این حالت می‌توان گفت این فرد شاهد تحرک صعودی میان نسلی شده و خواسته‌ها و سبک زندگی و نیازمندی‌های او با طبقه قبلی خود متفاوت شده و ارتقاء یافته است.

ترقی یا پیشرفت: ترقی و تکامل به معنای اموری در زندگی انسان است که از مرحله نقص به جانب کمال پیش می‌رود و تکامل بار ارزشی مثبت‌تری دارد، اندیشه و اصطلاحی است متعلق به جهان مدرن که در روزگار باستان و سده‌های میانه ناشناخته بوده است. به عقیده «جان پلامناتس»^۱، در دوران باستان در اندیشه ارسطو و دیگران به ایده دوره دگرگونی اجتماعی و فرهنگی برمی‌خوریم که هم از طبیعت انسان و هم از محیط او تأثیر پذیرفته، در قرون وسطی نیز اندیشه‌ی سفر ناتمام را می‌یابیم که به وضعی به مراتب بهتر از حال ختم شده است.

¹ John Plamenatz

نوسازى: نوسازى مقدم بر توسعه است. يك فرآيند چندبعدى است كه مستلزم دگرگونى در همه زمينه‌هاى اندیشه و فعاليت انساني است. نوسازى عبارت است از نو شدن و تحول دائمى همه ابعاد تمدن بشرى كه حد و غايتى براى آن قابل تصور نيست. «نيل ژوزف اسملزرا¹» جامعه‌شناس آمريكايى، معتقد است: نوسازى شامل همه تحولاتى است كه در زمينه‌هاى سياسى، آموزشى، دينى، خانوادگى و طبقاتى به وقوع مى‌پيوندد. نموده‌هاى نوسازى عبارتند از: رشد و کاربرد روز افزون علم و فن‌آورى، تكنولوجى، انطباق مداوم نهادهاى اجتماعى با نيازهاى دنياى جديد، شهرنشيني، صنعتى شدن، دنيا گروى، دموكراتيزه شدن سياست، آموزش و دسترسى به وسائل ارتباطات جمعى عمده‌ترين ويژگى نوسازى و گسترش عقلانيت است (Shirzadi, 2014).

توسعه: توسعه در فرهنگ لغت آكسفورد به معنى رشد تدريجى در جهت پيشرفت‌تر شدن، قدرتمندتر شدن و حتى بزرگ شدن است، توسعه به مفهوم گسترش ظرفيت نظام‌هاى اقتصادى، اجتماعى، سياسى و فرهنگى در جهت مرتفع نمودن نيازهاى جامعه و رشد و بهبود وضعيت زندگى است، واژه‌هاى است كه از «نوسازى» دقيق‌تر و مشخص‌تر و از «رشد» جامع‌تر است. توسعه بر خلاف نوسازى كه حد و غايتى ندارد، اهداف مشخصى را در مدتى معين دنبال مى‌كند و بر خلاف رشد كه اهداف كمى را مد نظر دارد، اهداف كیفى را نيز بر مى‌آورد. بنابراین توسعه به يك معنا پيگيرى اهداف كمى و كیفى به طور هم‌زمان است.

كنش اجتماعى: كنش به معنى رفتار، عمل، فعل، رسم و عادت تعريف شده است. «گى روشه²» معتقد است كوچكترين واحد منسجم و محسوس مورد مشاهده جامعه‌شناسى، رابطه فى مابين دو شخص است؛ يعنى رابطه‌اى كه بين آن‌ها وجود دارد و به عبارت دقيق‌تر كنش متقابل ناشى از روابط آن‌هاست كنش به معنى رفتار، كردار و گفتار خوب و نيكوست كه در مقابل يك رفتار و كردار ناخوشايند و ناپسند شكل مى‌گيرد؛ يعنى در واقع از سويى هر كس ديگرى را با تمامى شخصيتش مى‌شناسد يعنى با حواس، احساسات، انگيزه‌ها، حافظه و هوش خود و از سويى ديگر مى‌توان نشان داد كه چگونه تجربه اجتماعى، زادگاه و تمدن عناصر تشكيل‌دهنده نخستين ادراكات و انتظارات و سيمای ديگرى را فراهم مى‌آورند (Giddens, 2016).

تجدد: تجدد به معنى نوشدن، به‌نوعى و تازگى گراييدن و تغيير شكل دادن است. واژه مدرنيسم يا نوگرایی كه از آن به‌عنوان تجددگرایی نيز نام‌برده مى‌شود به معنى گرايش فكرى و رفتارى به پديده‌هاى فرهنگى نو و پيشرفته و کنار گذاشتن برخى سنت‌هاى قديمى است. يا به عبارت ديگر مدرنيته يا تجددگرایی يك جريان و روند فرهنگى، در زمينه‌هاى اقتصادى، سياسى، اجتماعى، علمى است كه با محوريت انسان و تكيه بر آزادى همه جانبه او و نيز اعتماد به عقل بشرى و اصالت دادن به فرد، در صدد تحليل همه اشيا اعم از طبيعت، ماوراء طبيعت، ارزش‌ها و... برآمده، سعى در تغيير و نوسازى دائمى و همه جانبه حيات انساني است. در واقع نوگرایی فرآيند گسترش خردگرایی در جامعه و تحقق آن در بستر مدرنيته است (Seyfollahi, 2002; Shirzadi, 2014).

سبك زندگى: عبارت است از علايق، نظرات، رفتارها و جهت‌گيرى رفتارى يك فرد، گروه، يا فرهنگ اشاره دارد. «آلفرد ادلر³» روانشناس اتريشى: نخستين بار از اين اصطلاح استفاده كرد و به معنى شيوه زندگى خاص يك فرد، گروه، يا جامعه است. فرهنگ آكسفورد، سبك زندگى را «راه‌هاى گوناگون زندگى فرد يا گروه» مى‌داند. در اين تعاريف با واژه‌هاى سروكار داريم كه از سليقه فرد در زمينه آرايش مو، و لباس، سرگرمرى، تفریح، كار و شغل، هنر و غيره همگى را شامل مى‌شود. بيشتر مردم معتقدند كه بايد سبك زندگيشان را آزادانه انتخاب كنند. در بيشتر مواقع مجموعه عناصر سبك زندگى در يكجا جمع مى‌شوند و افراد در يك سبك زندگى مشترك مى‌شوند. سبك و الگوى

¹ Neil Smelser

² Guy Rocher

³ Alfred Adler

زندگی جزء تفکیک‌ناپذیر زندگی امروزه بشر در دنیای مدرن است و در کنش، واکنش درون‌گروهی انسان‌ها وظیفه مهمی را بر عهده دارد (Tousi, 1990; Zahedi Asl, 2009).

مبانی نظری

دهکده جهانی یا جهانی‌شدن واژه‌ای است که در سال‌های منتهی به ۲۰۰۰ میلادی در بین جوامع مصطلح شد و به معنای فرآیندی است که مرزهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی کشورها را کم رنگ نموده و تقریباً از بین می‌برد و همانند جامعه مدنی ارتباطات را گسترش داده و تعاملات بین فرهنگ‌های گوناگون کشورها را افزایش می‌دهد و باعث تسریع فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی که مد و الگوها زندگی از این نوع است، لذا مفاهیم سبک و مد و مدل‌ها در ابعاد مختلف می‌تواند موردبررسی قرار گیرد، نظریه مطرح‌شده در این تحقیق، نظریه ساخت کنش اجتماعی «تالکوت پارسنز» است که از جمله نظریه‌های جامعه محور و یا نظریه رفتار در یک ساختار اجتماعی است، ویژگی‌های اصلی کنش اجتماعی در حساسیت کنشگر به معانی چیزها و موجوداتی است که در محیط هستند و آگاهی یافتن به این معانی و واکنش به پیام‌هایی است که آن‌ها می‌فرستند. کنش اجتماعی که با معنایش تعریف شده است با ذهنیت کنشگر تفسیر می‌شود، یعنی بر مبنای ادراکی که از محیطش دارد، یا به عبارت دیگر ارزش و هنجاری که مطلوب جامعه بوده و اکثریت افراد آن را به‌عنوان الگو قبول دارند شکل می‌گیرد. لذا در این مطالعه به تأثیر عامل کنش و تحرک اجتماعی افراد در سازوکار توسعه و انتخاب روش و سبک زندگی می‌پردازیم:

پارسنز^۱: (ساخت کنش اجتماعی)^۲ از نظریه‌پردازان جامعه‌شناسی آمریکایی است که یکی از نظریه‌های معروف او «نظریه رفتار^۳» یا «تئوری ارادی رفتار» است، عنصر مورد نظر او نه فرد، بلکه کنش اجتماعی است. فرد در مرکز این نظریه و به عنوان کنشگر اجتماعی یا به عنوان عضوی از یک کل به نام (نظام اجتماعی) در کنش و فعالیت است. این عامل گرچه در چهار چوب نظام عمل می‌کند اما به نظر «پارسنز» عمل او جنبه ارادی و عقلانی دارد و کنشگر دارای خلاقیت و اختیار و نیروی ارزشیابی است. به نظر «پارسنز»، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی چگونگی کنش را شکل می‌دهد و رهبری می‌کند. منظور او از ارادی بودن کنش اجتماعی به هیچ وجه آزادی مطلق در رفتار نیست. در واقع به نظر او دو نوع روش یا شیوه عمل در برابر فرد وجود دارد که یکی بر اساس انگیزه‌های شخصی استوار است و دیگری عملی است که بر منافع اجتماعی متکی است. به اعتقاد او در تحلیل نهایی فرد همواره راهی را پیش می‌گیرد که منطبق با خواست نظام اجتماعی است؛ به عبارت دیگر انگیزه‌های فردی با ارزش‌های موجود نظام اجتماعی انطباق می‌یابد و به همین دلایل نظام اجتماعی پایدار می‌ماند در عین حال کنش اجتماعی جنبه عقلانی دارد و افراد همواره غایت و هدفی را در رفتار خود دنبال می‌کنند. «پارسنز»، رفتارها را حاصل پایگاه و نقش اجتماعی فرد در جامعه می‌داند، کنش بر خلاف رفتار اساساً ارادی است، فرد در انجام دادن و انجام ندادن آن آزاد و مختار است. از دیدگاه «پارسنز» کنش‌های اجتماعی تحت تأثیر چهار خرده نظام عمل می‌کند:

(۱) نهاد دینی که مسئولیت ثبات اخلاقی را بر عهده دارد و از ارزش‌های فرهنگی عمومی مراقبت می‌کند.

(۲) نهاد حقوقی که هنجارها و قوانین اجتماعی را تنظیم می‌کند.

(۳) نهادهای اقتصادی که شرایط انطباق با محیط طبیعی را فراهم و حیات اقتصادی جامعه را تأمین می‌کند.

(۴) و سرانجام نهادهای سیاسی که از هدف‌های عمومی جامعه مراقبت می‌کند.

«پارسنز» انگیزه را به عنوان بخشی از کنش‌های انسان‌ها در نظر می‌گیرد و معتقد است که در مباحث اجتماعی بایستی اهداف و مقاصد و هنجارهای جامعه را مدنظر قرار داد. ایشان مباحث و استدلال‌هایی را در ضرورت نظریه کنش مطرح می‌کنند که بر یک مبنای اراده‌گر

¹ Talcott parsons

² Structure of Social Action

³ Behaviouralism

استوار مى‌شوند به اعتقاد او در نظام اجتماعى، تشخيص علت اجتماعى بسيار پيچيده است چراكه تمامى نهادها اعم از سياسى، اقتصادى، فرهنگى و دينى با هم عمل مى‌كنند و بر يكديگر اثر مى‌گذارند، يعنى زنجيره‌اى از علت‌ها وجود دارد. ايشان به متفكرين قرن نوزدهم ايراد مى‌گيرد كه آن‌ها به سادگى فكر مى‌کردند كه تنها يك عامل از قبيل، وراثت، محيط جغرافيايى، يا عامل اقتصادى قادر است مستقل از عوامل ديگر، نظام اجتماعى را زير كنترل قرار دهند. «پارسنز» معتقد است چنين امرى غير ممكن و تحقق‌ناپذير است به عكس او بر پيوستگى ميان عوامل مختلف تاكيد دارد (Tousi, 1990).

بدين ترتيب هنجارها، سبك و الگوهاى رفتار اجتماعى تابع همين نهادهاى اجتماعى جامعه هستند، يعنى همگام با مدرن شدن و توسعه ارکان جامعه از يكديگر تبعيت مى‌كنند، «پارسنز» واژه «سيستم» را معادل نظام در نظر گرفته و آن را، به مجموعه‌اى از واحدها يا عناصر مرتبط به هم كه به منظور تأمين اهداف از پيش تعيين شده در ارتباط با يكديگر فعاليت دارند و خرده نظام (خرده سيستم) را جزئى از يك سيستم مى‌داند از ديدگاه «پارسنز» در يك جامعه مانند هر نظام كنىشى، خرده نظام‌ها در عين خودمختارى، متقابلاً به يكديگر وابسته و دل‌بستگى دارند پس اگر نهادهاى اجتماعى تحت تأثير برنامه‌هاى توسعه‌اى جامعه رشد و ترقى داشته باشند بر سبك و الگوى زندگى و رفتار، تعاملات گروهى و پويابى آن جامعه نيز تأثير مى‌گذارند، يعنى توسعه هدفش تغيير سبك و مدل‌هاى رفتارى جامعه است، تاكيد بر برخوردارى و تأمين نيازهاى اساسى و رشد همه جانبه استعدادهاى افراد به نوعى دربردارنده توسعه انسانى مى‌باشد. «پارسنز» معتقد است، هر كنىش و واكنش فرد كه در درون گروه‌هاى اجتماعى شكل مى‌گيرد داراى جهت‌گيرى و تحت عنوان تحرك اجتماعى صورت گرفته و داراى هدف است كه كنىشگران را جهت ارزش‌هاى فرهنگى جامعه راهنمايى مى‌كند و بر حسب نوع ساخت اجتماعى جوامع از آن به عنوان تجدد يا نوسازى و توسعه نام برده مى‌شود.

ديدگاه‌هاى مرتبط با توسعه

«مايكل تودارو»¹، متخصص سرشناس اقتصاد توسعه در خصوص تعريف توسعه معتقد است توسعه به معناى ارتقاى مستمر كل جامعه و نظام اجتماعى به سوى زندگى بهتر و يا انسانى تر است و بايد سه هدف عمده را پيگيرى و متحقق نمايد:

(1) تأمين نيازهاى اساسى، كلييه مردم نيازهاى اساسى معينى شامل غذا، مسكن، بهداشت، و امنيت دارند كه تداوم‌بخش زندگى انسان‌هاست و زندگى بدون آن‌ها به مخاطره مى‌افتد. وقتى يكي از آن‌ها وجود نداشته باشد و يا عرضه آن بسيار كم باشد حالت عقب‌ماندگى مطلق پيش مى‌آيد.

(2) اعتماد به نفس، دومين جزء زندگى خوب، اعتماد به نفس احساس داشتن شخصيت عزت نفس و آلت دست ديگران قرار نگرفتن است. تمام مردم و جوامع به دنبال نوعى اعتماد به نفس‌اند هرچند ممكن است آن را شخصيت، مقام، احترام، افتخار و استقلال بنامند. ماهيت و شكل اعتماد به نفس ممكن است از يك جامعه به جامعه ديگر و يا از يك فرهنگ به فرهنگ ديگر تغيير يابد.

(3) آزادى و توانايى انتخاب، منظور از آزادى، مواردى همچون رهايى از شرايط مادى از خودبيگانه‌كننده زندگى و آزادى از قيود اجتماعى انسان‌ها نسبت به طبيعت، جهل، بدبختى و نيز انسان‌هاى ديگر، نهادها و باورهاى جزمى است. آزادى، دامنه انتخاب را براى جوامع و اعضاى آن گسترش مى‌دهد و محدوديت خارجى را در راه حصول پاره هدف‌هاى اجتماعى كه آن را توسعه مى‌ناميم، به حداقل مى‌رساند. بر اساس تعريف «تودارو»، مى‌توان نتيجه گرفت كه توسعه، هم واقعيتى مادى و هم حالتى ذهنى است كه بر حسب آن، جامعه از طريق تركيب فرايندى‌هاى اجتماعى، اقتصادى و سياسى، وسايلى را براى به دست آوردن زندگى بهتر تأمين مى‌كند (Todaro, 1988).

¹ Michael Todaro

سبک زندگی از نظر «گیدنز» یعنی تمامی رفتارها در زندگی را شامل می‌شود که در دنیای مدرن در تمام گروه‌ها و طبقات اجتماعی وجود دارد، برعکس تصور عموم که سبک زندگی را همه جزئیات را شامل می‌شود در نگاه گیدنز این‌گونه نیست در نظر او سبک زندگی چیزی شبیه ژانر یا گونه در سینماست همان‌گونه که کارگردان می‌تواند در انواع ژانرهای وسترن، وحشت، اجتماعی، و عاشقانه و... فیلم بسازد انسان‌ها نیز به عنوان کارگردان زندگی خود می‌توانند زندگی در یک شهر یا روستا یا تمرکز بر موقعیت کار یا مسائل دیگر و ورزش و خانواده را انتخاب بکنند (Giddens, 2016).

ژرف‌نگری در پیامدهای تجدد، مانند: صنعتی شدن، شهرنشینی و آپارتمان‌نشینی، فردگرایی مفرط، تبدیل شدن مصرف‌گرایی به عامل بنیادین بقای جامعه صنعتی و توسعه ابزارهایی که خصوصی‌ترین رفتار انسان‌ها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. نظریه اجتماعی را به سمت توجه فزاینده به نقش سبک زندگی و اهمیت آن در بر ساختن هویت‌های فردی و اجتماعی، بروندادهای زندگی روزمره، تعاملات اجتماعی و نقش آن در تحولات کلان جامعه سوق داده است. «گیدنز» در شمار مهم‌ترین جامعه‌شناسانی است که به سبک زندگی پرداخته است و آن را مجموعه‌ای اغلب هماهنگ از همه‌ی رفتارها و فعالیت‌های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره می‌داند که مستلزم مجموعه‌ای از عادت‌ها، جهت‌گیری‌هاست که واجد نوعی وحدت و انسجام است (Giddens, 2016).

«سید جواد طباطبایی»، استاد اندیشه سیاسی، ایشان بر این باور هستند که بحث توسعه از آنجاکه به هویت و بحران مربوط می‌شود سؤال فلسفی است و باید از موضع فلسفی بدان پاسخ داد در واقع پرسش بنیادین این است که الگوهای توسعه بر مبنای کدام تلقی از آدم و عالم قابل طرح است، توسعه را از منظر فرایند تجدد می‌نگرد. به عقیده او توسعه یکی از عوارض و فصل‌های بحث تجدد است زیرا در دنیای سنتی و از منظر دیدگاه سنتی نمی‌توان به بحث راجع به توسعه پرداخت. در غرب با آغاز شدن دوره جدید، توسعه هم در عمل مطرح شد و این امر به دنبال تحول در فکر و فرهنگ اتفاق افتاد. از این‌رو بحث توسعه یک مسئله‌ی فرعی است که اصل، تحول در فکر و فرهنگ است و با این تحول، توسعه، ظهور خواهد یافت؛ به عبارت دیگر بحث اصلی اندیشه است و این تحول در اندیشه لوازم خود یعنی توسعه تکنیکی، اقتصادی، سیاسی و... را به همراه می‌آورد. به عقیده «طباطبایی» تجدد در غرب دو عنصر اصلی و اساسی دارد (Tabatabai, 1991).

۱- خرد دموکراتیک از ماکیاولی به بعد، یعنی حاکمیت ناشی از مردم است و در تمام امور معیشتی، روابط مناسبات و فرهنگ مردم، باید عقل جمعی را بکار گرفت.

۲- خرد تکنولوژیک، یعنی باید از کلیه منابع، بهره‌برداری عقلانی کرد.

«حسین عظیمی»، استاد اقتصاد توسعه، ایشان در بدو امر توسعه را مترادف با ایجاد تمدن صنعتی و جدید بشری می‌داند و تحقق آن را مستلزم تحولات بنیادین نه تنها در حوزه اقتصاد بلکه در حوزه‌های اجتماعی سیاسی و فرهنگی برمی‌شمارند، لذا، مفهوم توسعه را در ارتباط با مفهوم تمدن تعریف می‌کند. به زعم ایشان، «تمدن مجموعه‌ای از دستاوردهای مادی و معنوی است که انسان‌ها در جهت شکوفاسازی یک اندیشه اساسی و در مسیر ساماندهی زندگی ایجاد می‌کنند. بنابراین تمدن مجموعه‌ای فراگیر از مبانی علمی، فنی، فرهنگی، روش‌های مادی و معنوی تأمین نیازها، معماری، شعر، وسایل ارتباطی، آشپزی و... است». (عظیمی، ۱۳۷۱: ۳۱)، هر تمدن بر پایه اندیشه‌ای اساسی شکل می‌گیرد و با زوال آن اندیشه، آن تمدن نیز سقوط می‌کند در عین حال هر تمدن بر اساس اندیشه و بصیرت ویژه‌ی خود دارای ظرفیت خاصی است که نمی‌تواند از آن تجاوز کند. درست است که هر تمدن متکی بر یک اندیشه و بصیرت اساسی است ولی به تنهایی آن اندیشه و بصیرت کارساز نیست باید نهادهایی در جامعه ایجاد شوند که اجازه دهند ظرفیت آن تمدن عملاً در اختیار مردم قرارگیرد. به طور کلی در تفسیر عظیمی، توسعه تحولی کلان، اساسی، گذار گونه و حرکت از کهنه و ناکارآمد به سوی نو و کارآمد تلقی می‌شود که همه عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی را در برمی‌گیرد. هر کنشی که از افراد در تعاملات درون‌گروهی شکل می‌گیرد لزوماً دارای یک هدف است که سمت و

سوى آن را جهت مى دهد. به عقیده «پارسنز»، کنش اجتماعى از جانب يك کنشگر که ممکن است يك فرد يا يك جمع باشد، سرمى زند اين کنش واکنش ها در واقع تحت عنوان ساختار اجتماعى يا نظام اجتماعى صورت مى گيرد و اين ساخت اجتماعى بر حسب نوع جوامع از نظر توسعه يافتگى و مدرن بودن متفاوت است. مدرنیسم يا نوگرایی که از آن به عنوان تجددگرایی نیز نام برده مى شود به معنی گرایش فکرى و رفتارى به پدیده های فرهنگى نو و پیشرفته تر، و کنار گذاشتن برخى سنت های قدیمى است. نوگرایی فرآیند گسترش خردگرایی در جامعه و تحقق آن در بستر مدرنیته است. واژه «مدرنیته» به گونه ای از مناسبات جمعی و زیست اجتماعى اشاره دارد که با مقولاتى چون صنعتى شدن، بروکراسى و شهرنشینی در پیوند است که با اين شاخصه ها مى توان جامعه سنتى را از جامعه مدرن تشخیص داد. در قرن حاضر بشر امروزی با چیزی به نام «دهکده جهانی» روبرو است که علائم و نشانه های پیوند آن را در جوامع شرقى و غربى مى توان مشاهده کرد. با اين حال در کنش های درون جوامع روند هماهنگى، تعامل و گفتگو میان انسان ها در جوامع مختلف تقویت شده و افزایش یافته است. فرهنگ اجتماعى و عمومى جامعه ما ایرانیان متأثر از هنجارها و باورهای قدیمى و گذشته نگر است که همه جریانات فکرى با آن قرابت داشته و سازه گارى دارند. لذا بازسازى و نوسازى اين باورها و اعتقادات با ورود ابزارها و فن آوری های تکنولوژیک در زندگى اقشار مردم همراه و هماهنگ شده است، نحوه تغییر و انطباق اين هنجارها با نیازهای امروزی نیازمند برنامه ریزى های توسعه ای دقیق است. به عبارت دیگر ایجاد تعادل و توازن مابین سنت و مدرنیته است، به عنوان مثال، کشورى مثل ژاپن در حالى که ساختار و شکل سیاسى آن امپراتورى است توانسته بین گذشته و حال جامعه خود تعادل برقرار کرده در عین حال سنت های قدیمى خود را نیز حفظ نماید، ژاپن تا جایی که توانسته به رشد صنعت و تکنولوژى های نوین پرداخته و امکان تفاهم با مدرنیته را برای خود فراهم ساخته است. يا کشور انگلیس در حالى که شکل حکومتى آن سلطنتى و پادشاهى است ولى به صورت دولتى مدرن ادامه حیات داده و توانسته جامعه خود را نوسازى و مدرنیزه کند. (البته نقش رنسانس و تحولات آن را نباید در اين قضیه از نظر دور داشت). مسائل فرهنگى عمدتاً مربوط به باورها، آداب و رسوم يك ملت مى شود. به نظر مى رسد فرهنگ، سیاست و اقتصاد به تنهایی از هم جدا نیستند بلکه درهم تنیده اند و اساساً مسائل فرهنگى و فکرى مى توانند زمینه ساز ایجاد و گسترش يا نابودى و ضعف يك نظام سیاسى يا اقتصادى باشد. با سیرى در تاریخ تحولات اجتماعى کشور ایران مشاهده مى گردد که موقعیت جغرافیایى اين کشور را به دروازه ی شرق و غرب جهان تبدیل کرده و جغرافیای سیاسى ساکنان اين کشور را در معرض انواع مداخله ها و دست اندازى ها و ورود انواع خرده فرهنگ های بیگانه نموده است و تلاقى و تداخل اين فرهنگ ها و برخى عوامل دیگر از جمله تحرك اجتماعى منجر به نوسازى و مدرن شدن جامعه ایران شده است. البته در جهت تغییر سبك و الگوی زندگى با تبلیغات وسیع و به کارگیری شیوه های روان شناسى مى توان تمایلات و خواسته های مادى انسان ها را متنوع کرده و افزایش داد و يك میل کاذب به مصرف را در جامعه به وجود آورد؛ که از ملزومات زندگى مدرن است متغیرهای حوزه تحرك اجتماعى به جهت فراوانى و کثرت خود تأثیرات متعدد و متقابلى برهم دارند که تعاملات درون گروهى افراد جامعه را به سمت هماهنگى و همگرایی بیشتر در هر زمینه ای سوق مى دهد.

تأثیر کنش و تحرك اجتماعى بر سبك و الگوی زندگى در ایران

در کشور ایران در اثر کنش و واکنش هایی که صورت گرفته، تعاملات درون گروهى و تحركات اجتماعى صعودى شکل گرفته در ادوار گذشته مى توان به وضوح مشاهده نمود که تغییرات به وجود آمده در جامعه تحت تأثیر همین تحركات توسعه ای تحولات چشمگیری در نوع و سبك زندگى افراد شکل گرفته است از جمله:

الف) تحرك اجتماعى و ایجاد فرصت اقتصادى: اين امر باعث مى شود برای افراد فرصت های اقتصادى بهتری فراهم گردد، و دسترسى آن ها را به مشاغل با درآمد بالاتر، اشتغال و تملك مناصب که اين موضوع مى تواند منتج به بهبود شرایط استاندارد زندگى، افزایش درآمد، دسترسى به مسکن، خدمات بهداشتى و کالاهای مصرفى بهتر شود.

ب) تحرک اجتماعی و ارتقاء توانایی در کار: این امر باعث می‌شود توانمندی و یادگیری با کیفیتی در برنامه‌ریزی آموزشی در کشور فراهم گردد که قدرت فراگیری حرفه‌های تخصصی را افزایش داده و زمینه‌ساز حرفه‌های مطلوب‌تر شود.

ج) تحرک اجتماعی و بهره‌مندی مردم از سلامت و رفاه اجتماعی این امر باعث می‌شود بر سلامت و رفاه افراد در کشور تأثیر گذاشته و دسترسی به خدمات بهداشتی بهتر، گزینه‌های غذایی سالم‌تر و محیط‌های زندگی ایمن‌تر را فراهم کرده و بهبود ببخشد، سطح استرس را کاهش دهد، امید به زندگی را افزایش داده و کل کیفیت زندگی را ارتقاء دهد.

ح) تحرک اجتماعی و ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی: این امر باعث می‌شود پیشرفت و توسعه جامعه ایران توسط شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات فردی گسترش یابد، دسترسی به افراد تأثیرگذار، تسهیل شده و فرصت‌های رشد و توسعه شخصی افراد را برای زندگی نیکو مهیا نماید.

خ) تحرک اجتماعی و انتخاب نمونه‌های فرهنگی، سبک و الگوی زندگی: این امر باعث می‌شود نمونه‌ها و سبک زندگی افراد را تحت تأثیر قرار داده، سبب پذیرش عادات، سلاقی فرهنگی جدید و علاقه‌مندی‌های جدید شود.

با این حال می‌توان گفت که، تحرک اجتماعی نقش بسیار مهمی در شکل‌دهی به سبک زندگی ایرانیان داشته، است با فراهم کردن زمینه و بستر فرصت‌های رشد اقتصادی، آموزش، ارتقاء شاخص‌های سلامت، تعاملات اجتماعی و تکامل فرهنگی در اثر کنش و واکنش افراد ضروری است که جامعه ایرانی برنامه و سیاست‌هایی را طراحی و اجرا کند که ترقی و پیشرفت همه جانبه را برای همه افراد تسهیل نماید. بدین جهت این تحرکات می‌توانند از طریق تغییرات اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی، تأثیرات گسترده‌ای روی زندگی افراد داشته باشند؛ که به چند نمونه به شرح ذیل اشاره می‌گردد:

(۱) تحولات اقتصادی: تحرکات اجتماعی می‌توانند باعث تغییرات در سبک زندگی مردم شوند. به عنوان مثال، رشد اقتصادی و افزایش درآمد ممکن است باعث تغییر در الگوهای مصرف و سبک زندگی افراد شود.

(۲) تغییرات فرهنگی: تحرکات اجتماعی می‌توانند باعث تغییر در ارزش‌ها، باورها و رفتارهای فرهنگی افراد شوند. این تغییرات ممکن است تأثیر گسترده‌ای بر سبک زندگی داشته باشند، به طوری که الگوهای رفتاری و زندگی روزمره تغییر کنند.

(۳) تحولات سیاسی: تحرکات اجتماعی ممکن است نتایج تغییرات سیاسی و حقوقی باشند که تأثیرات گسترده‌ای بر سبک زندگی افراد دارند. به عنوان مثال، تغییر در قوانین کار و حقوق کارگران ممکن است بهبود شرایط زندگی افراد را به همراه داشته باشد.

به طور کلی، تحرکات اجتماعی با تأثیر چندگانه خود می‌توانند به تغییرات گسترده‌ای در سبک زندگی افراد منجر شوند و برای فهم بهتر این پدیده، بایستی تأثیرات چند جانبه آن را در نظر گرفت. بنابراین، تحرک اجتماعی و تأثیر آن بر توسعه، کنش اجتماعی، سبک و الگوی زندگی، مورد اعتنا و حایز اهمیت است. توسعه و نوسازی به افزایش مهارت‌ها، افزایش اعتمادبه‌نفس، ارتقاء روابط اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و دستیابی به اهداف مورد نظر افراد و گروه‌های اجتماعی کمک می‌کند. افراد باکنش رفتار و تحرک اجتماعی که از خود نشان می‌دهد می‌تواند امکان بهتری را برای زندگی فردی و اجتماعی خود طراحی و ترسیم کرده و مطابق با مد روز پیش برود. همچنین فرد می‌تواند بهترین تصمیمات را در مواجهه با چالش‌های زندگی اتخاذ نموده و راهکارهای مناسبی برای حل مشکلات پیدا کند، تحرک و کنش اجتماعی افراد زمینه‌ساز توسعه شخصی و حرفه‌ای شده و بهبود سبک و الگوهای زندگی افراد را به دنبال داشته و آن‌ها را به سمت رسیدن به اهداف و آرزوهای خود هدایت می‌کند. تحرک اجتماعی و حرفه‌ای نقش بسیار مهمی در انتخاب سبک و الگوی زندگی ایرانیان دارد. با توجه به فرهنگ و ارزش‌های موجود در جامعه ایرانی که روابط اجتماعی آن مبتنی بر روابط چهره به چهره و دوره‌می‌های گروهی است تعاملات شخصی می‌تواند بهبود زندگی افراد و اجتماعات را تحت تأثیر خود قرار دهد. توسعه اجتماعی به حفظ و تقویت هویت فرهنگی و هنجارهای جامعه کمک کرده، باعث

بالا رفتن كيفيت زندگى و ارتقاء روابط اجتماعى مى‌شود، افزايش اعتمادبه‌نفس را در پى داشته سبب، پيشرفت و ايجاد موفقيت‌هاى فردى و حرفه‌اى مى‌شود، تعارضات و چالش‌هاى درون گروهى را کاهش و تسهيل نموده بستر همكارى و همبستگى درون اجتماع را رشد داده و آن‌ها را به سمت رضايت‌مندی و بهره‌مندی بيشتر از زندگى سوق مى‌دهد. تحرك اجتماعى پيشرفت را به دنبال داشته و تغييرات مثبتى بر جاى مى‌گذارد. با فراهم آوردن و ايجاد منابع برابر براى همه افراد و گروه‌ها وسيله ترويج عدالت اجتماعى در جامعه شده، فرصت‌هاى ترقى و پيشرفت را به وجود آورده به کاهش نابرابرى و برقرارى عدالت كمك مى‌كند. افراد مى‌توانند با كنش رفتارى و تحرك خود در فرايندهاى اجتماعى و فرهنگى شركت نموده و شرايط بهبود زندگى فردى و گروهى را تحقق بخشیده و به ساخت يك جامعه پويا، پايدار و پر از اميد كمك كنند. همچنين توسعه اجتماعى يارى‌گر جامعه مى‌باشد، به دليل اينكه افراد قادر هستند با ارتباط گرفتن از ريشه‌هاى فرهنگى و هويت ملي خود بهره لازم را اخذ و با تقويت آن‌ها از آن به عنوان منبع قدرت و انگيزه براى توسعه استفاده كنند. به طور كلّى اين نوع الگو به پيشرفت جامعه اشاره دارد و به بهبود شرايط اجتماعى، فرهنگى، اقتصادى و سياسى آن مى‌پردازد. اگر اين گفته فيلسوف ارجمند و بزرگ تاريخ بشريت ارسطو كه بيان مى‌كند: «انسان موجودى مدنى الطبع است» بدین معنى كه انسان ناگزير از زندگى كردن اجتماعى است را سرلوحه رفتار خود در نظر بگيريم و آن را در دنياى كنونى كه به عصر ارتباطات مشهور است به كار ببنديم آنگاه به چگونگى نوع رفتار و كنش افراد در جوامع پى خواهيم برد كه تفاوتى ندارد كه در كجای اين جغرافياى كره زمين زندگى مى‌كنيم چراكه به واسطه اينترنت جهان به يك دهكده تبديل شده و در كمترين زمان ممكن هر رخدادى در هر گوشه‌اى در جهان اتفاق مى‌افتد به سرعت عمومى و فراگير مى‌شود و به همين دليل مدل‌ها، الگوها، كالاها، وسايل ورزشى و هنرى و... در كسرى از ثانيه قابل مشاهده و الگوبردارى است، حال هر فرد چه، آسيايى، اروپايى، آمريكايى، آفريقايى و هر قوم و قبيله‌اى در معرض انواع و اقسام مدها و مدل‌هاى كه توسط كمپانى‌هاى بزرگ در هر زمينه‌اى ارائه مى‌گردند قرار دارند، چراكه انسان موجودى تنوع طلب است و هميشه به دنبال بهره‌گيرى از مواهب مادى و معنوى است لذا اين مطالبات و انتخابات و انتخاب‌ها نوع و سبك زندگى او را تعيين مى‌كند.

يافته‌ها

سبك زندگى از جمله مفاهيم علوم اجتماعى است كه به صورت متعدد مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. انسان‌ها همواره كوشيده‌اند شيوه زندگى خود را بشناسند و آن را مديريت كنند دولت‌ها نيز تلاش دارند بر نحوه الگوى زندگى افراد جامعه تأثير گذاشته و مطابق با سياست‌گذارى خود آن را شكل دهند. معمولاً انتخاب‌هاى افراد نشانگر الگو و سبك زندگى آن‌هاست، افراد به جهت تعاملات اجتماعى در هر زمينه‌اى سعى مى‌كنند تا در مسير هنجارهاى جامعه حركت كرده و همگام با منافع جمعى منافع فردى خود را انتخاب كنند تا مسير پيشرفت و ارتقاى سطح زندگى را فراهم آورند. در واقع هدف توسعه در هر جامعه‌اى ارتقاى شاخص‌هاى اقتصادى آن است كه رفاه و آسايش را در دسترس افراد و اقشار جامعه قرار دهد. به همين دليل در فرايند رشد پارامترهاى اقتصادى، به افزايش درآمد ملي، تغيير ساختار توليد و صنعتى شدن نيز تأكيد مى‌گردد، لذا متصديان توسعه، ديده‌گاه خود را در بُعد اجتماعى (ساختار اجتماعى) به جنبه‌هاى مختلفى همچون شغل خوب، تنظيم خانواده، آموزش بهداشت، رفاه اجتماعى و... متمرکز نموده‌اند، نهادهاى اجتماعى جامعه نظير دين، سياست، فرهنگ، ورزش و تفريح و... با يكدیگر مرتبط بوده و تغيير در هر يك از آن‌ها ناگزير منجر به تغيير در ساير اجزاء مى‌شود، در جهان مدرن سبك‌هاى زندگى افراد بخشى تفكيك‌ناپذير در تعاملات زندگى اجتماعى جوامع محسوب مى‌شوند، در واقع سبك و الگوى زندگى همان كنش‌هاى اجتماعى افراداند كه به فعاليت‌هاى روزانه و مؤلفه‌هاى زندگى پيشرفته و مدرن تجلى مى‌يابند. در مجموع در پاسخ به پرسش تحقيق، داده‌هاى موصوف نشان مى‌دهد كه پيچيدگى روابط اجتماعى افراد انساني وابسته به كنش متقابل دو يا چند كنشگر است كه در رفتار جمعى نمايان مى‌گردد كه «پارسنز» نيز بر آن تأكيد دارد. در واقع، كنشگر يك فرد يا گروه و يا يك جامعه است كه علاوه بر برنامه‌هاى توسعه‌اى و اقتصاد جامعه بر

مؤلفه‌های فرهنگ و کنش‌های اجتماعی نیز اثر گذاشته و آن‌ها را به‌روزرسانی و یا بقولی آپدیت می‌نماید. فلذا در ایران قبل از انقلاب اسلامی به جهت انتخاب نوع فرهنگ اجتماعی در جامعه و شکل حاکمیت کشور بیشتر تاکید بر تعاملات بین‌المللی از مدل و سبک زندگی غربی بوده اما در تمام الگوهای توسعه‌ای که پس از انقلاب اسلامی مطرح‌شده، تمرکز بر «بهره‌گیری از الگوهای مبتنی بر ارزش‌ها و آموزه‌های دینی» دیده می‌شود. به‌عنوان نمونه مالکیت خصوصی افراد در انتخاب شغل، مکان و نیز سبک و الگوی انتخابی آن منطبق با هنجارها و عرف جامعه شکل گرفته است. به لحاظ نظری، نظریه «پارسنز» یا کنش و واکنش‌های افراد و گروه‌ها (کنشگران) با مدل و الگوهای مطلوب جمعی تناسب دارد و جامعه از وسایل مدرن و جدید در زندگی خود استفاده می‌کنند که با سبک زندگی آن‌ها تطابق پیدا کرده است.

نتیجه‌گیری

نتایج حاکی از آنست که تحرک اجتماعی و توسعه بر گسترش ظرفیت نظام اجتماعی برای برآوردن احتیاجات جامعه، رشد اقتصادی، افزایش تولید و ارتقای سطح رفاه که جزء لوازم قطعی توسعه می‌باشند، دلالت دارد. اندیشمندان علوم توسعه معتقدند که در مسائل مرتبط با توسعه، اتخاذ راهبردی یک‌دست و منسجم در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برای رسیدن به توسعه همه‌جانبه واجب و ضروری است. درواقع تحرک اجتماعی شرط لازم و بایسته برای دست یافتن به توسعه‌ی اقتصادی است، دستیابی به توسعه پایدار از مهم‌ترین دانش‌های ترقی‌خواهانه و مسائل کشورهای جهان، به خصوص کشورهای درحال توسعه بوده که درگذر زمان شاهد الگوسازی‌های گوناگون (مونتاز) و کپی‌برداری از مدل و الگوها) از کشورهای مدرن و صنعتی به روش‌های مختلف توسط جوامع دنبال کننده توسعه و پیشرفت بوده‌ایم. با توجه به رویکرد و سیاست‌گذاری دولت‌ها، سبک زندگی و الگوهایی انتخاب و توصیه می‌شوند که بین این مدل و الگوها با فرهنگ بومی محلی خود تعادل و توازن ایجاد کنند. بدین معنی که هر جا توسعه‌ای صورت می‌گیرد، لوازم و جنبه‌های مربوط به خود را می‌آورد و باعث ایجاد فرهنگ جدید آن الگو و مدل در جامعه می‌شود. به بیان روشن تر الگوها و مدل‌های توسعه‌ای (خواسته یا ناخواسته)، سبک و روش‌های زندگی خاص خود را به کشور درحال توسعه انتقال داده و سبب تغییر یا تعیین سبک زندگی جدیدی می‌شوند. البته در دنیای امروزه با توجه به اینترنت و شبکه‌های ارتباط اجتماعی و مجازی بسیار قوی که در تمامی جوامع و طبعاً در کشور ایران به وفور قابل مشاهده است مثل (واتس‌آپ، اینستاگرام و تلگرام، یوتیوب، فیس‌بوک و...) که قدرت تأثیرگذاری آن‌ها بر همگان مبرهن است می‌توانند به راحتی هر مدل و الگویی را به عرف دلخواه عموم جامعه تبدیل کنند. به‌عنوان نمونه انتخاب، نوع پوشش، سبک معماری منازل، پاساژها، مراکز خرید، خیابان‌ها و اتوبان‌های شهری از این نوع هستند، به‌طوری‌که در جامعه ایرانیان قدیم منازل به شکل اندرونی و بیرونی طراحی می‌شدند ولی امروزه هال و پذیرایی اکثر منازل به‌صورت اوپن است. و این خود نشانه تغییر سبک زندگی است که از ملزومات بحث توسعه تلقی می‌گردد. لذا هر برنامه توسعه‌خواه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، و یا فرهنگی پیامدهای خود را در بطن خود به همراه دارد که هدف پژوهش حاضر بوده و می‌توان سؤال این مقاله را بدین شکل پاسخ داد که مؤلفه‌های تحرک اجتماعی، پیشرفت، رفاه اجتماعی، تجددطلبی، کنش اجتماعی، فرهنگ مصرف و مدگرایی، علاقه به توسعه و ترقی را در جوامع مختلف و از جمله جامعه ایران را افزون نموده و توانسته است مسائل مربوط به فرهنگ و به‌طور خاص هنجارها و باورهای یک جامعه را تغییر داده زمینه و مجرای ترقی و پیشرفت یک نظام اجتماعی را فراهم آورند، مطابق نظریه «کنش اجتماعی پارسنز»، هر کنش رفتاری در بین اجتماعات بازخوردهای متفاوت به خود را جهت الگوسازی به همراه دارد و می‌تواند به‌عنوان یک خرده نظام عمل کرده و بر جامعه تأثیرگذار باشد. در نظریه رفتار یا تئوری ارادی رفتار «پارسنز» عنصر رفتاری مورد نظر وی، نه تنها فرد بلکه کنش اجتماعی آن است و فرد به‌عنوان کنشگر اجتماعی یا به عنوان یک کل یا نظام اجتماعی عمل می‌کند با این حال ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی چگونگی کنش را شکل می‌دهند و رهبری می‌کنند لذا شیوه عمل فرد به دو صورت است یا بر اساس انگیزه شخصی و یا بر منافع اجتماعی متکی است که منطبق با خواست نظام اجتماعی است؛ و همین ویژگی سبب دنباله‌روی از مدها و الگوها می‌شود چراکه مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی،

سياسى و فرهنگى هر جامعه از هم جدا نيستند بلكه بررولى همدىگر اثر متقابل دارند. به قول «آدلر» روانشناس اتريشى: «وضعيت اقتصادى و اجتماعى خانواده، وضعيت ظاهرى فرد، نگرش او به جنبه‌هاى مختلف، بنىان سبك زندگى افراد يك جامعه را تشكيل مى‌دهند». نمونه‌ى آن استفاده از وسايل ارتباطى همچون موبایل، تبلت، لب تاپ و نيز سبك و عادات غذايى (فست فودها) مدهاى لباس و اتومبيل در بين خانواده‌هاى ايرانى قابل مشاهده است. لذا به لحاظ نظرى كنش اجتماعى افراد متأثر از تحرك اجتماعى سعودى است كه با نظريه «پارسنز» منطبق است و باعث ارتقاء پاىگاه و منزلت اجتماعى آن‌ها و توسعه در جامعه شده و الگوهاى مورد نظرشان را شكل مى‌دهد.

كشورهاى در حال توسعه، همچون ايران براى رسيدن به ترقى، پيشرفت و رقابت با كشورهاى توسعه‌يافته نه تنها بايد خود را با الگوهاى واجد شرايط جهانى موافق با فرهنگ بومى هماهنگ سازد بلكه بايد ضمن تماس با شيوه جارى و آتى تكنولوجى‌هاى ارتباطى به وجود آمده به توانايى‌هاى خودآگاهى يافته به نوآورى، روش‌هاى براى آموزش، يادگيرى، در نهاد آموزش و پرورش و نهاد خانواده و ايجاد و امكان زمينه‌هاى تحرك اجتماعى سعودى از طريق ارتقاء سطح تحصيلات كنىشگران اجتماعى و كسب مهارت‌هاى فنى و حرفه‌اى، بسترسازى تفريحات منطبق با هنجارهاى پذيرفته‌شده اجتماعى و فعاليت در دنيايى بپردازد كه اجزائى آن به‌طور فزاينده‌اى به هم‌پيوسته و وابسته است. دنيايى كه در آن دانش، تكنولوجى و اطلاعات، انگيزه قدرت و رسانه‌هاى جمعى داراى نقش كليدى هستند. و افكار عمومى را به جهت‌هاى دلخواه هدايت مى‌كنند و سبب ايجاد تغيير در ساختار اجتماعى يا نظام اجتماعى مى‌شوند. لذا متصديان امر توسعه در كشور بايستى در سياست‌گذارى و برنامه‌هاى توسعه به الگوسازى و سبك زندگى مبتنى بر آموزه‌هاى اخلاقى جامعه همت گمارند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هيچ‌گونه تضاد منافعى وجود ندارد.

مشاركت نويسندگان

در نگارش اين مقاله تمامى نويسندگان نقش يكسانى ايفا كردند.

موازن اخلاقى

در انجام اين پژوهش تمامى موازن و اصول اخلاقى رعايت گرديده است.

شفافيت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نويسنده مسؤل و ضمن رعايت اصول كپى رايست ارسال خواهد شد.

حامى مالى

اين پژوهش حامى مالى نداشته است.

References

- Azizi Mehr, K., & Piri, S. (1999). Culture and Lifestyle of Upper-Class Society: A Case Study. *Iranian Sociology Journal*, 136-164.
- Azkiya, M., & Rudbarkhi, H. (2010). National Changes and Lifestyle. *Social Welfare Journal*, 241-264.

- Giddens, A. (2016). Examining the Concept of Lifestyle. *Second National Conference on Psychology and Educational Sciences*.
- Khajeh Nouri, B., Hashemi, S., & Rouhani, A. (2009). Case Study on Lifestyle and National Identity: High School Students in Shiraz. *National Studies of Iran Journal*, 127-152.
- Seyfollahi, S. (2002). *Sociology of Social Issues in Iran*. Sina Social Research Institute Publications.
- Shirzadi, R. (2014). *Modernization, Development, Globalization*. Agah Publications.
- Tabatabai, J. (1991). The Development Process of Modernity. *Development Culture Monthly*, 1(3), 34.
- Todaro, M. (1988). *Economic Development in the Third World*. Program and Budget Organization.
- Tousi, G. (1990). *Sociological Theories*. SAMT Publications.
- Zahedi Asl, M. (2009). *Fundamentals of Social Welfare*. Allameh Tabatabai University Press.